ב"ה

אין ליכט
פון תורה

ספר

שבט מוסר

פרשת שמיני

אידיש

526

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשנ"ח לפ"ק

בעזרת השם יתברך

פרק
ששה ועשרים

• שמיני •

אין דעם פרק וועט ערקלערט ווערן די ענינים פון גיהנם און גן-עדן פון אויבן און אונטן, אויך דער ענין פון נהר דינור.

דער הייליגער גאון וצדיק ר"ר הלל קאלאמייער זצ"ל האָט עדות געזאָגט אַז דער "שבט מוסר" האָט אים געמאַכט פאַר אַ מענטש, און אַזוי האָבן גרויסע צדיקים וקדושים אָנגעזאָגט זייערע קינדער צו לערנען שטענדיג אין דעם ספר, ווייל דאָס האָט זיי געברענגט צו דעם וואָס זיי זענען צוגעקומען.

בס"ד

אינהאַלט

פון זעקס און צוואָנציקסטער פרק

א. די ענין פון גיהנום און נהר-דינור – פון ספר אבקת רוכל.......... ג

ב. דער ענין פון גיהנם, עס איז דאָ וואָס דאַרפן נאָר אָפּגעשווענקט ווערן, און אַזעלכע וואָס דאַרפן אויך געכשר'ט ווערן, און אַזעלכע וואָס דאַרפן אויסגעגליהט ווערן, אויך איז דאָ וואָס האָבן נישט קיין תקנה אַזוי ווי ערדענע כלים. – פון ספר נשמת חיים.......... ד

ג. די שטראָף פונעם גוף מיט די נשמה אין גיהנם.......... ה

ד. וואָס איז דער אונטערשטער גיהנום.......... ו

ה. אַ טייל פון די לעבעדיגע מענטשן וואָס האָבן געזען די טיר פון גיהנם וואָס איז אין אַ ווייטער מדבר און די טיר פון גיהנם וואָס איז אין ים וכו'.......... ז

ו. די גיהנם פון אויבן איז דער נהר-דינור, און אויך די בושה און צער וואָס ער האָט פון דעם וואָס דער חבר איז העכער פון אים.......... ח

ז. עס איז דאָ אַ גן-עדן אויך דאָ אויף דער ערד, און דאָס האָט רבה בר אבוה געזען ווען אליהו האָט אים ארומגעפירט און ר' יהושע בן לוי ווען דער מלאך-המות האָט אים געפירט. – דער ענין פון עסן און טרינקען אין גן עדן, זענען רוחניות'דיגע תענוגים.......... ח

ח. דער ענין פון אויבערשטן גן-עדן.......... ט

ט. מסכת גיהנם פון בעל ראשית-חכמה.......... י

י. עס איז דאָ זיבן מיני גיהנם, יעדע גיהנם האָט זיבן מדורים וכו'.......... יא

יא. אַ מענטש האָט אַ בחירה צו זיין אַ צדיק, ווייל מען האָט נישט גוזר געווען אויף אים אַז ער זאָל זיין אַ צדיק אָדער אַ רשע.......... יא

פרק ששה ועשרים

די ענין פון גיהנום און נהר-דינור – פון ספר אבקת רוכל

א. ישמח האדם, זאָל זיך פרייען דער מענטש וואָס וויל וויסן וואָס עס איז גיהנם, כדי צו אונטערטעניגן זיין האַרץ און עס אומקערן צום אויבערשטן, און ער זאָל זוכה זיין צו ירש'ענען זיין חלק אין גן עדן. און ווייל אין פריערדיגן פרק האָב איך געשריבן וועגן גן עדן, וועל איך אין דעם פרק שרייבן וועגן גיהנם, און פריער וועלן מיר שרייבן וואָס די ספרים זאָגן וועגן דעם ענין.

כתוב, עס שטייט אין ספר אבקת רוכל: זאָלסט וויסן אַז אויף דער ערד איז דאָ איין גיהנם, אַזוי ווי דער גיהנם פון דעם הימל, און דאָרט איז דאָ אַ גרויס ברענענדיג פייער, צו שטראָפן די נשמות פון די רשעים, און אַזוי שטייט אין פסוק "**הנה יום ה' בוער כתנור**", דער טאָג ווען דער אויבערשטער טוט משפט'ן די רשעים, ברענט ווי אַ קאַלך אויוון, און די רשעים גייען אַריין אין גיהנם של מטה און ווערן דאָרט גע'משפט פאַר זייער רשעות.

וראיתי, און איך האָב געזען אַ ספר וואָס שרייבט, אַז די נשמות פון די רשעים ווילן אויך אַרויפגיין צום גן-עדן התחתון, נאָר ווייל זיי האָבן געזינדיגט לאָזט מען זיי נישט, און זיי גייען אַראָפּ און אַרויף ביז זיי ווערן געשטראָפט פאַר זייער רשעות.

ומביאים, און זיי ברענגען אַ ראיה פון דעם פסוק "**ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע**", און די נשמה פון דיינע פיינט וועט ער שליידערן אין דער שליידער האָלץ.

דער ענין פון גיהנם, עס איז דאָ וואָס דאַרפן נאָר אָפּגעשווענקט ווערן, און אַזעלכע וואָס דאַרפן אויך גע׳כשר׳ט ווערן, און אַזעלכע וואָס דאַרפן אויסגעגליהט ווערן, אויך איז דאָ וואָס האָבן נישט קיין תקנה אַזוי ווי ערדענע כלים. – פון ספר נשמת חיים.

ב. והרב, און דער רב מנשה בן ישראל אין ספר ״נשמת חיים״ שרייבט וועגן גיהנם: דו זאָלסט וויסן, אַז דער ענין פון גיהנם איז, ווען איינער קויפט אַלטע כלים, זענען דאָ אַזעלכע כלים וואָס מען דאַרף זיי נאָר אויסשווענקען, און אַ טייל וואָס מען דאַרף זיי אויך כשר׳ן, און אַ טייל וואָס מען דאַרף זיי אויסגליען, און אַן ערדענע כלי פון טריפות האָט שוין גאָר קיין תקנה נישט, און מוז צעבראָכן ווערן, אַזוי איז דער זעלביגער ענין אין דעם שטראָף פון נשמות.

כי, ווייל די נשמה איז איינגעשמירט פון שלעכטע מעשים, ווען זי האָט קיין תשובה נישט געטאָן, האָבן אירע זינד געמאַכט אַ צייכן אין איר און זי קען דערפון נישט גערייניגט ווערן נאָר דורך דעם גיהנם.

אבל, אָבער די שטראָף איז נישט גלייך ביי אַלע מענטשן. עס זענען דאָ צדיקים וואָס האָבן אַן עבירה אָדער צוויי. זיי באַדאַרפן נאָר אָפּגעשווענקט ווערן אין גיהנם. נאָר זיי גייען אים אַדורך גאַנץ שנעל, און די מקובלים זאָגן, אַז כמעט אַלע צדיקים דאַרפן דורכגיין דורך דעם גיהנם, דאָרט איבערצולייטערן די נשמה פון דעם ביסל זינד וואָס זיי האָבן געטאָן.

ולכן, און דערפאַר האָט ר׳ יוחנן בן זכאי געוויינט פאַר זיין טויט, און האָט געזאָגט, עס זענען דאָ צוויי וועגן, איינער צום גיהנם, און איינער צום גן עדן, און איך ווייס נישט אין וואָס פאַראַ וועג מען וועט מיך פירן. מיינט דאָס נישט ח״ו אַז ער האָט זיך געהאַלטן פאַר אַ רשע, נאָר זיין פאָרכט איז געווען אַפילו דורכצוגיין דעם גיהנם, ווייל טאָמער וועט די זינד גורם זיין ח״ו, וועט ער ח״ו עפּעס נתעכב ווערן דאָרט,

ווייל דער אויבערשטער ברוך הוא איז מדקדק מיט זיינע חסידים אַפילו אויף זייערע קליינע עבירות.

אולם, אָבער די נשמות וואָס דאַרפן נאָך אויסגע׳כשר׳ט ווערן, און מוזן פאַרהאַלטן ווערן אין גיהנם אַ קליינע צייט, די זענען די מיטעלע לייט, און די וואָס דאַרפן אויסגעגליט ווערן, דאָס זענען די רשעים. נאָר צווישן זיי זענען אויך דאָ מדריגות. עס זענען דאָ אַזעלכע רשעים וואָס ווערן גע׳משפט אין גיהנם צוועלף חדשים, און דערנאָך קערט זיך די נשמה צוריק צו איר אָרט אַ ריינע און אַ לויטערע. און עס זענען דאָ רשעים וואָס ווערן גע׳משפט מער פון צוועלף חדשים, אָבער נישט מיט אַזעלכע עונשים ווי פריער.

ויש, און עס זענען דאָ רשעים וואָס פאַרדאַרבן זייער נשמה, און דאָס פייער פון גיהנם איז כמעט נישט גענוג זיי אויסצולייטערן. און אַזוי אויך נאָך דעם ווי זיי באַקומען שוין זייער עונש, ווערן זיי אַש אונטער די פיס פון די צדיקים.

והמדריגה, און די אונטערשטע מדריגה, וואָס איז גלייך ווי אַן ערדענע כלי, וואָס האָט גאָר קיין תקנה נישט, דאָס זענען די נשמות וואָס זענען איינגעשמירט געוואָרן מיט שלעכטע דעות, גלייך ווי די אפיקורסים. די דאָזיגע נשמות ווערן אייביג געשטראָפט, און אויף זיי ווערט געזאָגט אין פסוק ״**ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי**״, זיי וועלן גיין און זען די גופים פון די מענטשן וואָס זענען פאַרברעכעריש קעגן מיר, ״**כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה**״, ווייל זייערע ווערים וועלן נישט שטאַרבן, און זייער פייער פון גיהנם וועט נישט פאַרלאָשן ווערן.

די שטראָף פונעם גוף מיט די נשמה אין גיהנם

ג. ומה, און מיין דעה וועגן דעם עונש פונעם גוף מיט די נשמה אין גיהנם, איז אויף אַזאַ אופן: אַז פון די עבירות וואָס דער רשע

טוהט ווערט באַשאַפן אַ טמא׳דיגן גוף, און ווען זיין נשמה גייט אַרויס פון גוף, גייט זי אַריין אין דעם טמא׳דיגן גוף, און זיי ווערן צוזאַמען גע׳משפט, און אַז עס גרייכט אַ צער צו דעם טמא׳דיגן גוף, גרייכט אויך שאָדן און צער צו דעם גוף וואָס ליגט אין קבר.

וכן, און דאָס איז וואָס ר׳ עקיבא האָט געטראָפן אַ טויטן וואָס האָט געטראָגן האָלץ. האָט ר׳ עקיבא אים געפרעגט וואָס איז דאָס, האָט ער אים געזאָגט, אַז די מלאכי חבלה האָבן אויף אים גוזר געווען, ער זאָל אַליין אָנהאַקן האָלץ, מען זאָל אים דערמיט פאַרברענען. דער גוף איז געווען דער טמא׳דיגער גוף, וואָס ער האָט באַשאַפן פון די עבירות, די נשמה זאָל אין אים געמשפט ווערן, און דעם ריכטיגן גוף וועסטו שטענדיג געפינען אין קבר, נאָר ווען מען שטראָפט דעם טמא׳דיגן גוף פילט עס אויך דער גוף וואָס ליגט אין קבר, דערנאָך אַז ער נעמט שוין אינגאַנצן אָפּ זיין שטראָף, ווערט דער טמא׳דיגער גוף פאַרלענדט, און די נשמה טובל׳ט זיך אין נהר דינור, און גייט אַריין אין גן עדן.

וואָס איז דער אונטערשטער גיהנום

ד. ובענין, דער גיהנם וואָס איז אויף דער ערד איז זייער גרויס, און וואָס מער רשעים עס קומען צו אין אים, ווערט ער אַלץ גרעסער, און דאָרט זענען דאָ פיל צימערן צו משפט׳ן. איין עונש איז שווערער פון דעם אַנדערן, און דאָרט ווערט יעדער מענטש גע׳משפט לויט ווי ער איז ווערט.

ויש, דריי טירן זענען דאָ אין אים: איין טיר אין ים, און איינע אין ישוב, און איינע אין מדבר. און יעדער גייט אַריין אין דער טיר וואָס איז פאַסיג פאַר זיין שטראָף, לויט זיינע מעשים.

והאש, דאָס פייער פון גיהנם איז זעכציג מאָל הייסער פון דעם פייער פון דער וועלט, און דאָרט זענען דאָ אַזעלכע קוילן וואָס זענען גרויס ווי אַ באַרג. עס זענען דאָרט דאָ טייכן פול מיט שוועבל

און פעך, וואָס זיי קוועלן פון תהום, און דאָרט זענען דאָ אַלערליי מזיקים און מחבלים צו שטראָפן די רשעים, און די מזיקים זענען די וואָס דער מענטש אַליין האָט זיי באַשאַפן מיט זיינע שלעכטע מעשים, אויסער די מזיקים און מחבלים, וואָס זענען דאָרט פון אייביג, און זיי שטראָפן דעם גוף מיט אַלערליי שטראָף.

אַ טייל פון די לעבעדיגע מענטשן וואָס האָבן געזען די טיר פון גיהנם וואָס איז אין אַ ווייטער מדבר און די טיר פון גיהנם וואָס איז אין ים וכו׳

ה. וכמה, און פיל מענטשן האָבן געזען פונדערווייטנס די טיר פון גיהנם אין מדבר. און איך האָב געהערט פונעם חכם ר׳ חיים אלפסי ז״ל, אַז די ים-מאַטראָזן האָבן אים דערציילט, אַז עס איז דאָ אין ים אַן אָרט, וואָס זיין ברעג גרייכט צו דעם מדבר, און דאָרט זעט מען פונדערווייטנס אַ שפּאַלט אין דער ערד, וואָס פון דאָרט גייען אַרויס פלאַמען פייער ביז אין הימל, און די שיף מוז גאַנץ ווייט גיין פון דעם אָרט, כדי די פעך וואָס די שיף איז פאַרקלעבט, זאָל נישט צעשמאָלצן ווערן צוליב דער היץ פונעם פייער.

ושהוא, און דער חכם איז אַמאָל געגאַנגען אין אַ שיף אויף דעם גרויסן ים, האָבן זיי געזען ביינאַכט ווי פלאַמען פייער גייען אַרויס פונעם ים, און דער פלאַם האָט צעבראָכן בערג און שטיינער. האָבן די שיף-מאַטראָזן אים געזאָגט, אַז דאָס אָרט איז די טיר פון גיהנם, און אַז דאָס פייער ווערט געזען ביינאַכט, אָבער בייטאָג זעט מען עס נישט.

ו. ואני, און איך האָב געזען אין אַ ספר, אַז עס איז דאָ אַן אָרט אין מדבר וואו די וואָס גייען דאָרט הערן אַ געשריי פון דער ערד, אַזוי ווי די קולות פון מענטשן וואָס מען שלאָגט זיי און זיי שרייען פון צער, און מען זאָגט אַז דאָרט איז דער גיהנם אויף דער ערד. און איין מלך האָט געוואָלט וויסן וואָס דאָס געשריי איז, האָט ער געהייסן

גראָבן זייער טיף, האָבן זיי נישט געפונען קיין שום זאַך, נאָר מען האָט אַלץ געהערט דאָס געשריי.

די גיהנם פון אויבן איז דער נהר-דינור, און אויך די בושה און צער וואָס ער האָט פון דעם וואָס דער חבר איז העכער פון אים.

ז. וגיהנם, און דער גיהנם פון הימל איז דער פייערדיגער טייך, און אויך דאָס וואָס איינער האָט אַ העכערן אָרט, דאָס איז אויך דער גיהנם פון אויבן, ווייל דער וואָס זיצט נידעריגער איז מקבל גרויס צער און בושה דורך דעם וואָס זיין חבר איז אין אַ העכערן אָרט פון אים.

ועוד, און נאָך זאָגן די חכמים, אַ רויך איז פאַראַן אין דער חופה, פון דעם וואָס האָט נישט געוואָלט מחזיק זיין די תלמידי חכמים, איז ער אין גן עדן אויך מקבל עונש מדה כנגד מדה, ווייל אַזוי ווי אויף דער וועלט האָט ער געזען ווי תלמידי חכמים האָבן אַ דוחק, און ער האָט זיך נישט מרחם געווען, זעט ער מיט זיינע אויגן די מעלה פון די תלמידי חכמים און זיי זעען אין זיין צער און זענען זיך נישט מרחם אויף אים. אַזוי ווי ער האָט געטאָן, אַזוי ווערט צו אים צוריק געצאָלט.

עס איז דאָ אַ גן-עדן אויך דאָ אויף דער ערד, און דאָס האָט רבה בר אבוה געזען ווען אליהו האָט אים ארומגעפירט און ר' יהושע בן לוי ווען דער מלאך-המות האָט אים געפירט. – דער ענין פון עסן און טרינקען אין גן עדן, זענען רוחניות'דיגע תענוגים.

ח. וכשם, און אַזוי ווי עס איז דאָ אַ גיהנם אויף דער ערד, אַזוי איז אויך פאַראַן אַ גן עדן אויף דער וועלט, און אין אים זענען דאָ אַלערליי גוטעביימער וואָס קיין אויג האָט עס נישט געזען, און זיי גיבן אַרויס וואונדערליכע ריחות, ווי די גמרא ברענגט אַ מעשה, אַז אליהו האָט געפירט רבה בר אבוה אין גן עדן התחתון, און ער האָט

געטומען פון די בלעטער פון דיביימער אין זיין קלייד, און ווען ער האָט געוואָלט אַרויסגיין, האָט ער געהערט אַ קול וואָס האָט געזאָגט, ווער האָט אויפגעגעסן זיין עולם הבא אַזוי ווי רבה בר אבוה. האָט ער אַרויסגעוואָרפן די בלעטער פון זיין קלייד. פונדעסטוועגן איז דער ריח געבליבן אין זיין קלייד, האָט ער דאָס קלייד פאַרקויפט פאַר דרייצן טויזנט גילדן, און האָט עס צוטיילט צו זיינע איידעמער.

גם, אויך ווערט געברענגט אין דער גמרא, ווי דער מלאך המות האָט געפירט רבי יהושע בן לוי אין גן עדן אַריין מיט זיין גוף, דאָס מיינט מען גן עדן התחתון. די צדיקים ווערן דאָרט געשפייזט פון גוטע ריחות און מיט רוחניות׳דיגע תענוגים, וואָס דער שכל קען עס נישט משער זיין. אָבער זיי עסן נישט און טרינקען נישט דאָרט. דאָרט זענען זיי משיג גרויסע סודות פון דער תורה.

דער ענין פון אויבערשטן גן-עדן

ט. ויש, אַז די נשמה זיצט אָפּ אין גן עדן איר צייט, גייט זי אַרויף צו דעם גן עדן פון הימל, און גייט אַריין אין דעם היכל צרור החיים צו זען די שכינה פון אויבערשטן ברוך הוא, און דערפון איז נישטאָ קיין גרעסערער תענוג.

ואופן, און דער וועג ווי אַזוי די נשמה איז מקבל שכר אויף יעדע מצוה, האָב איך געזען אין אַ ספר, אַז כאָטש די נשמה איז שוין אין גן עדן, צוליב איין מצוה וואָס זי האָט געטאָן, דערנאָך אַז מען וויל איר געבן שכר אויף אַן אַנדערע מצוה, כדי מען זאָל איר געבן אַ העכער אָרט, איז מען מדקדק אויב זי האָט מקיים געווען די מצוה ווי געהעריג, דאַן ברענגט מען זי אויף אַ העכער אָרט, און אויב נישט, ציט מען זי אַרויס פון גן עדן, און זי איז מקבל אַ שטראָף, און דערנאָך ברענגט מען זי אויף דעם העכערן אָרט, און דאָס אַלץ איז אין דעם גן עדן התחתון, אָבער אַז די נשמה גייט שוין אַרויף אין דעם אויבערשטן גן עדן, דעמאָלט איז זי שוין געלייטערט געוואָרן אין דעם גן עדן

התחתון און זי גייט שוין אַרויף אין דעם היכל צרור החיים, און זי באַדאַרף שוין מער נישט געלייטערט ווערן, נאָר זי גייט אַרויף פון איין מדריגה צו דער אַנדערער.

מסכת גיהנם פון בעל ראשית-חכמה

י. כתב, עס שטייט אין "מסכת גיהנם", רבי יהושע בן לוי האָט געזאָגט, איין מאָל בין איך געגאַנגען אין וועג האָט מיך געטראָפן אליהו הנביא ז"ל, האָט ער מיר געזאָגט, אויב דו ווילסט וועל איך דיך שטעלן אויף דער טיר פון דעם גיהנם. האָב איך געזען מענטשן וואָס הענגען אויף די הענט, און אַ טייל אויף די פיס, אויף די ברוסטן, און אַ טייל גיט מען זיי צו עסן הייסע קוילן, און מענטשן וואָס זיצן לעבעדיג, און ווערים עסן זיי.

אמר, האָט אליהו מיר געזאָגט, דאָס זענען די מענטשן וואָס אויף זיי שטייט "**ותולעתם לא תמות**", און זייערע ווערים וועלן נישט שטאַרבן, און ער האָט מיר געוויזן מענטשן וואָס מען מאַכט זיי עסן מיט געוואַלד דינע זאַמד, און זייערע ציין ווערן צעבראָכן, און דער אויבערשטער ברוך הוא זאָגט צו זיי: רשעים, ווען איר האָט געגעסן גזל איז עס זיס געווען אין אייער מויל, און איצט האָט איר נישט קיין כח צו עסן. אין זיי ווערט מקויים דער פסוק "**שני רשעים שברת**", די ציין פון די רשעים האָסטו צובראָכן.

והראני, און ער (אליהו הנביא ז"ל) האָט מיר געוויזן מענטשן וואָס מען וואַרפט זיי פון דעם פייער אין שניי אַריין, און פון דעם שניי אין פייער אַריין.

יא. אמר, ר' יוחנן האָט געזאָגט, יעדער מלאך איז אָנגעגרייט צו באַצאָלן דעם מענטשן דעם עונש פאַר אַן עבירה. קומט דער ערשטער מלאך און גיט אים אָפּ דעם עונש, דערנאָך גייט ער אַוועק, און אַזוי אויך דער אַנדערער, און דער דריטער, און אַזוי אויך

אַלע, ביז ער נעמט אָפּ דעם עונש פאַר אַלע עבירות וואָס ער האָט געטאָן.

עס איז דאָ זיבן מיני גיהנם, יעדע גיהנם האָט זיבן מדורים וכו'.

יב. והחסיד, דער חסיד בעל קיצור של"ה שרייבט, דאָס פייער פון דעם גיהנם איז זעכציג מאָל שטאַרקער פון דעם פייער פון שערי צלמות, און אין יעדן מדור פון גיהנם איז דאָס פייער זעכציג מאָל שטאַרקער פון דעם פריערדיגן מדור, ביז אין דעם מדור וואָס הייסט שאול, איז האַלב פייער און האַלב האָגל, און די רשעים וואָס ווערן דאָרט געמשפט, ווען זיי גייען אַרויס פון דעם פייער, דערשלאָגט זיי דער האָגל, און ווען זיי גייען אַרויס פון דעם האָגל, ברענט זיי דאָס פייער.

גרסינן, נאָך שטייט דאָרט, דער אויבערשטער ברוך הוא האָט באַשאַפן זיבן מיני גיהנם. אין יעדן גיהנם זענען דאָ זיבן מדורים, און אין יעדן מדור זענען דאָ זיבן ערליי פייער, און זיבן טייכן פון האָגל, און יעדער רשע גייט אַריבער אין די אַלע פייערן און ווערט דאָרט פאַרברענט, און די מלאכי חבלה מאַכן זיי ווידער לעבעדיג, און זענען זיי מודיע אַלע זייערע שלעכטע מעשים, און זאָגן צו זיי: אַצינד גייט אין די טייכן פון האָגל און אין די טייכן פון שניי, ווייל איר האָט עובר געווען אויף די תורה און מצוות, קומט און גיט אַ חשבון אויף אייערע מעשים.

אַ מענטש האָט אַ בחירה צו זיין אַ צדיק, ווייל מען האָט נישט גוזר געווען אויף אים אַז ער זאָל זיין אַ צדיק אָדער אַ רשע.

יג. ואתה, און דו מענטש, איך האָב דיר דאָ געשריבן וועגן דעם גיהנם און גן עדן. עס זענען דאָ פאַר דיר צוויי וועגן, דער וועג פון טויט און דער וועג פון לעבן. זאָלסטו פאַר דיר בעסער

אויסדערוועהלן דאָס לעבן, כדי דו זאָלסט ירש'ענען דיין חלק גן-עדן פון דעם אויבערשטן, ווייל צו דיר איז געגעבן געוואָרן די בחירה, אויסצואוועהלן דעם גוטן וועג, ווייל בשעת ווען דער מענטש ווערט באַשאַפן, ברענגט מען אים פאַר דעם אויבערשטן און ער איז גוזר וואָס ער זאָל זיין, אַ חכם אָדער אַ טיפש, אָרעם אָדער רייך, אַ שטאַרקער אָדער אַ שוואַכער. אָבער אַ צדיק אָדער אַ רשע, דאָס זאָגט נישט דער אויבערשטער, נאָר דאָס איז אין דעם מענטשנ'ס רשות, אָדער צו זיין אַ רשע ח"ו און זיך אַריינברענגען אין גיהנם, אָדער צו זיין אַ צדיק און אַריינגיין אין גן-עדן אין צרור החיים.

❀ ❀ ❀

הוספות והערות

מסכת חיבוט הקבר

פון ספר ראשית חכמה פי"ב בשם כמה ספרי ראשונים

פרק א'

ווי אַזוי שטאַרבט דער מענטש? עס קומען צו אים עטלעכע מלאכי השרת, איין מלאך איז פון די מלאכי השרת, אַ צווייטער מלאך איז פון די מלאכי המות, אַ דריטער מלאך וואָס שרייבט און אַ פערטער מלאך גייט מיט מיט אים, און ער זאָגט פאַר'ן מענטש: שטיי אויף, עס איז געקומען דיין צייט צו שטאַרבן.

גלייך דערנאָך עפענט ער אויף זיינע אויגן און ער זעט אַ מלאך וואָס זיין לענג איז פון איין עק וועלט צום צווייטן, פון זיינע פיס ביז צו זיין געניק איז ער פול מיט אויגן, זיין קלייד איז פון פייער, אַזוי אויך איז ער אינגאַנצן אַ שטיק פייער, ער האַלט אַ מעסער אין זיין האַנט, און אַ ביטערער טראָפּן הענגט אויף דעם.

פון דעם דאָזיגן ביטערן טראָפּן שטאַרבט דער מענטש. פון דעם טראָפּן ווערט ער פאַרשטונקען. פון דעם טראָפּן ווערט זיין פּנים געל, און דער מענטש שטאַרבט נישט ווי לאַנג ער זעט נישט כביכול דעם באַשעפער אַליין, אַזוי ווי עס שטייט אין פּסוק ״כי לא יראני האדם וחי״, דער באַשעפער זאָגט, אַ מענטש האָט מיך נאָך נישט געזען און איז געבליבן לעבן. ביים לעבן קען מען מיך נישט זען, אָבער בשעת׳ן שטאַרבן זעען זיי מיך יא, אַזוי ווי עס שטייט אין פּסוק ״לפניו יכרעו כל יורדי עפר״, פאַר׳ן באַשעפער בוקן זיך די אַלע וואָס גייען שטאַרבן.

גלייך טוט דער מענטש עדות זאָגן אויף זיך אַלעס וואָס ער האָט געטוהן אויף דער וועלט. ער זאָגט עדות און דער באַשעפער שרייבט דאָס אונטער, אויב ער איז אַ צדיק גיט ער איבער זיין זעל צום באַשעפער. אויב איז ער אַ גרויסער רשע שטעלט ער זיך קעגן און ער ווידערשפּעניגט. אויף דעם האָבן די חז״ל געזאָגט: אפילו בשעת דער רשע שטאַרבט, שטאַרקט זיך זיין יצר הרע אויף אים. ר׳ אליעזר בן יעקב זאָגט, פּונקט ווי ער איז האַרטנעקיג אויף די וועלט, דאָס זעלבע איז ער האַרטנעקיג בשעת׳ן שטאַרבן ווען ער ווערט געשטעלט צום דין, אַזוי ווי עס שטייט ״רשע יראה וכעס״. אויפ׳ן צדיק ווען ער גייט אַוועק פון דער וועלט שטייט ״הצדיק אבד״, אַז אפילו בשעת׳ן שטאַרבן איז ער אַ צדיק, און אויפ׳ן רשע שטייט ״ובליעל כקוץ״, דאָס שטאַרבן פון דעם רשע איז פאַר אים שווער אַזוי ווי אַ דאָרן, דאָס מיינט אַז אפילו בשעת ער שטאַרבט איז ער אויך אַ רשע.

פרק ב׳

מען האָט געפרעגט ר׳ אליעזר, וויאַזוי משפט מען דעם מענטש אין קבר? האָט ר׳ אליעזר געענטפערט: ווען דער מענטש גייט אַוועק פון דער וועלט קומט דער מלאך המות און זעצט זיך אויף זיין קבר, און שלאָגט אים מיט זיין האַנט, און ער זאָגט אים, שטיי אויף און זאָג מיר דיין נאָמען. ענטפערט ער אים, דער באַשעפער פון דער וועלט ווייסט

אַז איך קען נישט מיין נאָמען. גלייך בלאָזט דער מלאך אַריין אין זיין גוף אַ גייסט און אַ נשמה, און ער שטעלט אים אויף און ער באַשולדיגט אים ביים דין.

ר׳ יהושע בן לוי האָט געזאָגט: זיינע פיילן זענען פון פייער, און ער האָט אַן אייזערנע קייט אין זיין האַנט. נאָכ׳ן ערשטן קלאַפּ וואָס דער מענטש באַקומט ווערן זיינע גלידער צענומען, נאָכ׳ן צווייטן קלאַפּ ווערן זיינע ביינער צענומען, און עס קומען מלאכי השרת און קלויבן צוזאַמען די ביינער און שטעלן זיי אויף, און ער קלאַפּט אים אַ דריטן מאָל, און מען מאָנט פון אים אַ דין וחשבון, און מען משפט אים קעגן יעדע זאַך וואָס ער האָט שלעכט געטון.

דעם ערשטן און צווייטן טאָג משפט מען אים אויף דעם אויבנדערמאַנטן וועג, דעם דריטן טאָג משפט מען אים מיט שלעק. ער שלאָגט אים אויף די צוויי אויגן, ווייל ער האָט געזען וואָס עס טויג נישט, ער שלאָגט אויף די צוויי אויערן ווייל ער האָט געהערט וואָס עס טויג נישט, אויף זיינע ליפּן ווייל ער האָט גערעדט אומווערדיגע רייד, אויף זיין צונג ווייל ער האָט פאַלש עדות געזאָגט, אויף זיינע פיס ווייל ער האָט געפעדערט זיינע פיס צו אַן עבירה. פון דאָ האָבן די חכמים געזאָגט, דער וואָס פעדערט זיינע פיס צו אַן עבירה, פעדערט מען דעם יצר הרע, און דער וואָס רעדט אויף זיין חבר לשון הרע, דער וועט שטאַרבן מיט די קרענק וואָס הייסט ״אסכרה״.

פרק ג׳

ר׳ מאיר האָט געזאָגט אין נאָמען פון ר׳ אליעזר: עס איז שווערער דער דין פון קבר, וואָס דער באַשעפער משפט דעם מענטש בשעת ער איז אין קבר, דאָס הייסט גלייך נאָכ׳ן שטאַרבן, מער ווי דער דין פון גיהנום, ווייל דער דין פון גיהנום איז נאָר פאַר די וואָס זענען צוואנציג יאָר אַלט און העכער, אָבער דער דין פון קבר, דאָרט ווערט יעדער געמ׳משפט אפילו צדיקים, אפילו פיצלעך קינדער, אַפילו

זייגענדיגע קינדער, אָבער אונזערע חכמים זכרונם לברכה האָבן געזאָגט: דער וואָס וואוינט אין ארץ ישראל און ער שטאַרבט ערב שבת זעט ער נישט דעם דין הקבר.

וואָס זאָל דער מענטש טוהן
אַז ער זאָל געראַטעוועט ווערן פון דין הקבר?

ער זאָל ליב האָבן גערעכטיקייט, ער זאָל ליב האָבן מוסר רייד, ער זאָל ליב האָבן צו טון גוטס מיט יענעם, אַריינעמען געסט אין זיין הויז, ער זאָל דאַוונען מיט כוונה. אויב ער טוט אַזוי, איז אפילו אויב ער וואוינט אין חוץ לארץ, וועט ער נישט זען דעם דין הקבר, אַזוי ווי עס שטייט אין פסוק "ויאמר קראתי מצרה לי".

בן עזאי זאָגט, עס זענען פאַראַן דריי סאָרט דינים און יעדער איינער איז אַליין, ר' עקיבא זאָגט, נישט אַלע דריי משפט מען פאַר'ן באַשעפער, ווייל דעם דין הקבר און דעם דין גיהנום משפט מען נישט פאַר'ן באַשעפער, נאָר דעם דין אויבן אין הימל משפט מען פאַר'ן באַשעפער. אויב איז ער גאָרנישט פאַרשולדיגט באַפרייט מען אים גלייך, און אויב נישט, משפט מען אים אַ לאַנגן משפט.

פרק ד'

ר' יוסי האָט געזאָגט: גיב אַ קוק וואָס איז דער חילוק צווישן אַ מענטש און אַ בהמה. אַ בהמה ליידט יסורים אויף די וועלט, מען שעכט איר, מען שינדט איר אָפּ די הויט, און דערנאָך האָט זי נישט קיין דין, אָבער אַ מענטש, וויפיל יסורים ליידט דער מענטש אויף די וועלט, און ווען ער שטאַרבט, אויב ער איז אַ צדיק, פטר'ט מען אים פון דין. אויב ער איז אַ גרויסער רשע, משפט מען אים מיט שווערע שטראָף.

אונזערע חכמים זכרונם לברכה האָבן געזאָגט, בשעת דער מענטש גייט אַוועק פון דער וועלט, נישט נאָר ער ווערט דערשראָקן פון דעם מלאך המות, וועלכער איז פול מיט אויגן און ער האַלט

אויסגעשטרעקט אַ שווערד אין זיין האַנט, נאָר דער מלאך המות פרעגט אים: האָסטו עוסק געווען אין תורה און גמילות חסדים? האָסטו געמאַכט קעניגן דיין באַשעפער צופרי און ביינאַכט? ביסטו געגאַנגען מיט דיין חבר בנחת רוח?

אויב האָט ער די זאַכן, וואַרפט ער אריין דעם טראָפּ אין זיין מויל און זיין נשמה גייט אַרויס אָן צער, אַזוי ווי מען ציט אַרויס אַ פאָדים פון מילך. אויב ער האָט נישט די זאַכן, גייט זיין נשמה אַרויס פון אים אַזוי ווי מען דאַרף אַרויסרייסן די דערנער פון דעם וואָל, און ווען דער מלאך המות קומט צו דעם מענטש זאָגט ער אים, צדיק, דיין באַשעפער האָט מיך געשיקט צו דיר, און דער צדיק הויבט זיך אָן צו בעטן צו אים אַז עס איז נאָך נישט די צייט, זאָגט ער אים, יעצט איז די צייט און מען קען נישט וואַרטן, נאָר איך האָב געהערט אויבן אין הימל (פון אונטער דעם פאָרהאַנג) אַז דער באַשעפער גרייט פאַר דיר אָן אַ פּלאַץ אין גן עדן.

פרק ה׳

בשעת׳ן דין זאָגט דער באַשעפער צום מענטש: אַ גרויסע פלאָג האָב איך געהאַט מיט דיר פון ווען איך האָב דיך באַשאַפן, און דו ביסט נישט געווען קיין נפל (געשטאָרבן פאַר׳ן געבוירן), און ווען דו ביסט געבוירן געוואָרן האָב איך פאַר דיר צוגעגרייט שפּייז, און איך האָב דיך געראַטעוועט פון יסורים. האָסטו עוסק געווען אין תורה און גמילות חסדים פאַר מיינעטוועגן? אויב פאַרמאָגט ער די זאַכן פּטר׳ט מען אים פון דין, און אויב נישט, גיט מען אים איבער צו פינף מלאכי חבלה, קעגן די חמשה חומשי תורה. איינער שלאָגט, איינער ציילט, פונקט ווי מען שלאָגט אויף די וועלט ביי בית דין. דער דריטער גיט אַרויס אַ פייער פון זיך אַזוי ווי אַ קאַלך אויוון פון וואו עס גייט אַרויס אַ פייער. דער פערטער ברענגט ביטערע און זויערע גראָזן פון די בערג.

טאָמער האָט ער גע׳גזל׳ט פון זיין חבר זאָגט ער אים, עס מיט דיינע ציין ווייל דו האָסט געגעסן גזל מיט דיינע ציין.

דער פינפטער שלאָגט זיין טאַטע און מאַמע און ער זאָגט זיי: פאַרוואָס האָט איר נישט אויסגעלערנט אייער זוהן צו לערנען תורה און ווי אַזוי צו טוהן מעשים טובים, כדי ער זאָל טוהן מצות און מעשים טובים און ער זאָל זיך אָפּשיידן פון שלעכטע מעשים, גלייך גיט מען אים רשות צו שלאָגן זיין טאַטע און מאַמע, און אויב זיי האָבן אים געלערנט און ער האָט נישט מקיים געווען, שלאָגט מען אים פאַר זייערע אויגן.

מסכת גיהנום

פרק א׳

ר׳ יוחנן האָט געזאָגט אויף דעם פסוק "עוברי בעמק הבכא מעין ישיתוהו גם ברכות יעטה מורה", פון דאָ לערנען מיר אַרויס אַז דער רשע טוט תשובה אין גיהנום פונקט ווי דער מצורע טוט תשובה, און ער זאָגט אַזוי: איך, דער און דער, האָב עובר געווען די עבירה, אויף דעם פלאַץ, אין דעם טאָג, פאַר יענעם, אין די קעגנוואַרט פון יענעם.

דריי טויערן זענען פאַראַן אין גיהנום, איינס אין ים, איינס אין מדבר, איינס אין אַ באַוואוינט אָרט, דאָס לערנט מען אַרויס פון פסוקים.

פינף סאָרט פייערן זענען פאַראַן אין גיהנום: עס זענען פאַראַן קוילן אַזוי גרויס ווי בערג און עס זענען פאַראַן קוילן גרויס ווי קליינע בערג, עס זענען פאַראַן קוילן אַזוי גרויס ווי דער ים המלח, און עס זענען פאַראַן ווי גרויסע שטיינער, עס זענען פאַראַן טייכן פון פעך און טייכן פון פולווער, פון וואו עס קומען אַרויס ברענענדיגע קוילן.

דער גזר דין פון דעם רשע איז: מלאכי חבלה שטויסן אים פאַראויס און אַנדערע נעמען אים איבער פון זיי און זיי שטויסן אים פאַר'ן פייער פון גיהנום, און דער גיהנום מאַכט-אויף דעם מויל און שלינגט אים איין, אַזוי ווי עס שטייט אין פסוק "לכן הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה לבלי חק וירד הדרה והמונה ושאונה ועלז בה".

דער גיהנום מאַכט אויף דעם מויל, דאָס איז פאַר דעם וואָס פאַרמאָגט נישט איין מצוה וועלכע זאָל אים איבערוועגן צום גוטן, אָבער דער וואָס פאַרמאָגט תורה ומעשים טובים, און עס איז אויף אים געקומען פיל יסוריםביים לעבן דער ווערט באַהיט פון דין גיהנום, אַזוי ווי עס שטייט אין פסוק "אפילו ווען איך וועל גיין אין קבר האָב איך נישט מורא ווייל דיין שטעקן און דיין אונטערלענער איז מיט מיר". "דיין שטעקן" מיינט מען די יסורים וואָס איך האָב געהאַט ביי מיין לעבן, "דיין אונטערלענער" מיינט מען די תורה וואָס איך האָב געלערנט.

פרק ב'

ר' יוחנן זאָגט: אויף די רשעים זאָגט דער פסוק: זייערע ווערים וועלן נישט שטאַרבן און זייער פייער וועט נישט אויסגעלאָשן ווערן. ר' יהושע בן לוי האָט געזאָגט, אַמאָל בין איך געגאַנגען אויפ'ן וועג, האָט מיך געטראָפן אליהו הנביא ז"ל און ער האָט צו מיר געזאָגט: ווילסט אַז איך זאָל דיך שטעלן ביים טויער פון גיהנום, האָב איך אים געזאָגט, יא., האָט ער מיר געוויזן מענטשן וואָס זענען אויפגעהאָנגען ביי זייער נאָז, מענטשן וואָס זענען אויפגעהאָנגען ביי זייערע הענט, מענטשן וואָס זענען אויפגעהאָנגען ביי זייער צונג, מענטשן וואָס זענען אויפגעהאָנגען ביי זייערע פיס, ער האָט מיר געוויזן פרויען וואָס זענען אויפגעהאָנגען ביי זייער ברוסט, ער האָט מיר געוויזן מענטש וואָס זענען אויפגעהאָנגען ביי זייערע אויגן, ער האָט מיר געוויזן מענטש ווען מען גיט צו עסן זייער אייגן פלייש,

מענטשן וועמען מען גיט צו עסן ברענענדיגע קוילן, מענטשן וועלכע זיצן לעבעדיגערהייט און די ווערים עסן פון זיי, און ער האָט מיר געזאָגט, די זענען אויף וועמען עס שטייט אין פסוק "זייערע ווערים וועלן נישט שטאַרבן". און ער האָט מיר געוויזן מענטשן וועמען מען גיט צו עסן דינע זאַמד, און מען האָט זיי עס געגעבן צו עסן געצוואונגענערהייט און זייערע ציין זענען געוואָרן צובראָכן, און דער באַשעפער האָט זיי געזאָגט: רשעים, ווען איר האָט געגעסן גזל איז עס געווען זיס אין אייער מויל, און יעצט האָט איר נישט קיין כח צו עסן, און אויף דעם זאָגט דער פסוק "די ציין פון די רשעים האָסטו צעבראָכן", און ער האָט מיר געוויזן מענטשן וואָס מען וואַרפט זיי פון פייער צום שניי און פון שניי צום פייער, אַזוי ווי אַ פאַסטוך וואָס גייט מיט זיינע שעפעלעך פון איין באַרג צום צווייטן, און אויף זיי זאָגט דער פסוק "כצאן לשאול שתי מות".

פרק ג'

מיר האָבן געלערנט, דריי מענטשן גייען אַראָפּ אין גיהנום און קומען נישט אַרויף: דער וואָס קומט אויף אַן אשת איש, דער וואָס פאַרשעמט זיין חבר ברבים, דער וואָס שווערט אין נאָמען פון באַשעפער אויף פאַלש, און עס זענען דאָ וואָס זאָגן: אויך דער וואָס איז זיך מתכבד מיט זיין חבר'ס שאַנד און דער וואָס פאַרפירט אַ קריגעריי צווישן אַ מאַן און זיין פרוי.

די דאָזיגע מענטשן טראָגט מען יעדן ערב שבת צו צוויי בערג פון שניי און מען לאָזט זיי דאָרט, מוצאי שבת טראָגט מען זיי צוריק צו זייער פלאַץ, און אַ מלאך גייט ארויס און שטויסט זיי און טראָגט זיי צוריק צו זייער פלאץ אין גיהנום. טייל פון זיי נעמען שניי אונטער זייערע אָרעמס, כדי זיי אָפּצוקילן אין די זעקס-וואָכן טעג, און דער באַשעפער זאָגט צו זיי: רשעים, ווויי איז צו אייך אַז אפילו אין גיהנום גזל'ט איר, אַזוי ווי עס שטייט אין פסוק אַז אויך אין גיהנום זינדיגן זיי.

פרק ד׳

נאָך יעדע צוועלף חדשים ווערן זיי אַש און דער ווינט צעבלאָזט זיי אונטער די פיס פון די צדיקים, אַזוי ווי עס שטייט אין פסוק ״ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת רגלות הצדיקים״, די רשעים וועלן זיין אַש אונטער די פיס פון די צדיקים, און דערנאָך גייט די נשמה צוריק אַריין אין זיי און זיי גייען אַרויס פון גיהנום און זייער פנים איז שוואַרץ ווי די קויל פון אונטער׳ן טאָפּ, און זיי באַרעכטיגן אויף זיך דעם דין און זאָגן, דו האָסט אונז גוט גע׳משפט, דו האָסט גוט גוזר געווען אויף אונז, פאַר דעם באַשעפער איז דאָס גערעכטיגקייט און פאַר אונז איז די שאַנד.

אָבער די פעלקער פון דער וועלט, די וואָס דינען עבודה זרה, זיי איז מען דן אין זיבן פלעצער פון פייער, און אין יעדן פלאַץ צוועלף חדשים, און דער נהר דינור גייט אַראָפּ פון אונטערן כסא הכבוד און גייט אַראָפּ אויף זיי, און עס גייט פון איין עק וועלט ביז צום צווייטן.

זיבן פייערן זענען דאָ אין גיהנום, און אין יעדע אָפּטיילונג זענען דאָ זעקס טויזענט הייזער, אין יעדן הויז זענען דאָ זעקס טויזנט פענצטערס, און אויף דעם האָט שלמה המלך געזאָגט ״ונקתי באחריתך״, און קיין איינער קען זיך נישט אַרויסדרייען, נאָר ווער עס האָט געלערנט תורה און געטוהן מעשים טובים.

נאָך דעם אַלעם האָט דער אויבערשטער רחמנות אויף זיינע באשעפענישן, אַזוי ווי עס שטייט אין פסוק ״איך וועל נישט אויף שטענדיג קריגן, און נישט אויף שטענדיג וועל איך צערענען״.

ספר הזוהר פרשת ויחי, דף רי״ז ע״ב

אמר ר׳ יוסי, ר׳ יוסי האָט געזאָגט, ווען עס דערנענטערן זיך די טעג פון מענטש צו שטאַרבן, רופט מען אויף אים אויס דרייסיג טעג פריער, אפילו די פייגל אין הימל רופן אויף אים אויס, אויב ער איז אַ

צדיק רופט מען אויף אים אויס צווישן די צדיקים אין גן עדן. מיר האָבן געלערנט, אין די דרייסיג טעג גייט די נשמה אַרויס יעדע נאַכט און זי גייט אַרויף און זי זעט איר פּלאַץ אויף יענער וועלט, און דער מענטש ווייסט נישט פון דעם, אין די טעג געוועלטיגט ער שוין נישט אויף זיין נשמה אַזוי ווי פריער, אַזוי ווי עס שטייט אין פסוק "דער מענטש געוועלטיגט נישט אין דעם רוח איינצוהאַלטן דעם רוח", ר' יהודה האָט געזאָגט, ווען עס הויבן זיך אָן די דרייסיג טעג ווערט די צורה פון דעם מענטש פאַרשוואַרצט און זיין שאטן ווערט שוין נישט געזען.

(**זוהר** פרשת ויקרא, דף י"ג ע"ב) דער זוהר פירט אויס "עד שיפוח היום", איידער עס ווערט אַוועקגעבלאָזן די וועלט פון דעם מענטש (איידער עס קומט דער טאָג) זאָל ער זען תשובה צו טוהן.

מיר האָבן געלערנט: ווען דער מענטש גייט אַוועק פון דער וועלט, באַקומט ער רשות צו זען, און ער זעט פאַר זיך זיינע קרובים און חברים פון יענער וועלט, און ער דערקענט זיי אַזוי ווי זיי האָבן אויסגעזען אויף דער וועלט, אויב ער איז אַ צדיק פרייען זיך אַלע צו אים און זיי געבן אים שלום, און אויב ער איז נישט קיין צדיק זעט ער זיי נישט, ער זעט נאָר די רשעים ווי אַזוי מען שלאָגט זיי יעדן טאָג אין גיהנום, און זיי אַלע זענען טרויעריג און זיי שרייען, אוי, און ער הויבט-אויף זיינע אויגן און ער זעט זיי אַזוי ווי אַ פלאַם פון פייער, און ער שרייט אויך, אוי.

נאָך האָבן מיר געלערנט ווען דער מענטש גייט אַוועק פון דער וועלט, זיינע אַלע קרובים און חברים וואָס זענען אויף יענער וועלט גייען מיט זיין נשמה און זיי ווייזן אים דעם גן עדן מיט'ן גיהנום, אויב ער איז אַ צדיק זעט ער זיין פּלאַץ, און באַזעצט זיך דאָרט. ער האָט דעם פאַרגעניגן פון יענער וועלט. אויב ער איז נישט קיין צדיק בלייבט די נשמה אויף דער וועלט ווי לאַנג דער גוף ווערט באַערדיגט אין דער

ערד, און נאָכדעם טוען עטליכע מלאכים אָנכאַפּן די נשמה און מען ברענגט עס צום מלאך דומה און מען פירט עס אַריין אין גיהנום.

ר׳ יהודה האָט געזאָגט, אַלע זיבן טעג וואָס די משפחה זיצט שבעה גייט די נשמה פון זיין הויז צום קבר און פון קבר צום הויז און טרויערט אויפ׳ן גוף, אַזוי ווי עס שטייט אין פסוק ״אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל״, אז דער זעל טוט קלאָגן אויפ׳ן גוף. די נשמה גייט צום הויז, זי זעט ווי אַלע זענען טרויעריג און זי טרויערט צוזאַמען מיט זיי.

מיר האָבן געלערנט, נאָך זיבן טעג געשעט מיט׳ן גוף וואָס עס געשעט, און די נשמה גייט אויף איר פּלאַץ, זי גייט אַריין אין דער מערת המכפלה.

(**זוהר** פרשת לך לך, דף ע״ח ע״ב) ר׳ אלעזר האָט געזאָגט: וואויל איז פאַר די צדיקים וואָס גייען אין די וועגן פון באַשעפער מורא צו האָבן פון אים און פון דעם יום הדין, וואָס דער מענטש איז אָנגעגרייט צו געבן אין אים אַ דין וחשבון. ר׳ אלעזר האָט ווייטער געזאָגט: עס שטייט אין פסוק ״ביד כל אדם יחתום לדעת כל אנשי מעשהו״=מיט זיין האַנט טוט דער מענטש אונטערשרייבן אויף אַלע זיינע מעשים.

אין דעם טאָג וואָס דער נפש דאַרף אַרויסגיין פון גוף באַקומט דער מענטש רשות צו זען אזעלכע זאַכן וואָס ער האָט ביז יעצט נישט געקענט זען, און ער זעט אלעס קלאָר, און דעמאָלטס שרייען דריי מלאכים און זיי רעכענען אים אויס אַלעס וואָס ער האָט געטוהן אויף דער וועלט, און ער איז מודה מיט זיין מויל און ער שרייבט עס אונטער.

דאָס זאָגט דער פסוק, אַז יעדער מענטש טוט דאָס אונטערשרייבן, מען זאָל אים קענען משפט׳ן אויף יענער וועלט אויף די ערשטע און אויף די לעצטע עבירות, אויף די נייע און אויף די אַלטע. קיין זאַך ווערט נישט פאַרגעסן, דאָס זאָגט דער פסוק אַז דורך דעם וואָס מען

שרייבט אונטער וועט מען וויסן יעדן איינעמ׳ס מעשים, און פונקט ווי ער האָט געטוהן די אַלע מעשים ווען דער גוף און דער רוח זענען געווען אינאיינעם, דאָס זעלבע גיט ער אָפּ דין וחשבון ווען דער גוף מיט׳ן רוח זענען נאָך אינאיינעם איידער ער גייט אַוועק פון דער וועלט.

ר׳ אבא האָט געזאָגט אויפ׳ן פסוק "לדוד ברכי נפשי את ה׳ וכל קרבי את שם קדשו", ווי שטאַרק דאַרף דער מענטש אַריינטראַכטן און וויסן די וועגן פון באַשעפער, וואָרים יעדן טאָג גייט אַרויס אַ בת קול און רופט אויס "ווי לאַנג נאָך נאַראָנים, וועט איר ליב האָבן נאַרישקייטן", קערט אייך צוריק ווילדע קינדער, איך וועל פאַרהיילן אייער ווילדקייט, און קיינער הערט זיך נישט צו, צו דעם קול.

גיב אַ קוק! אַ מענטש גייט אויף דער וועלט און ער מיינט אַז די וועלט איז זיינס אויף אייביג, אַז ער וועט דאָ בלייבן לדורי דורות, און ווי לאַנג ער גייט נאָך אויפ׳ן גאַס איז ער שוין געבונדן אין קייטן, דאָס הייסט ער ווערט קראַנק און מען משפּט אים צוזאַמען מיט אַנדערע מענטשן. אויב געפינט זיך פאַר אים אַ מלאך וואָס זאָל אויף אים זאָגן גוטס, ווערט ער געראַטעוועט פון דעם דין, און דאָס שטייט אין פסוק "אויב איז פאַראַן איין מלאך וואָס זאָל זאָגן אויף אים גוטס, טוט ער אים אויסלייזן".

און ווער איז דער מלאך וואָס זאָגט גוטס? דאָס זענען די מעשים טובים וועלכע שטייען פאַר אים צו זאָגן גוטס ווען ער דאַרף אנקומען צו זיי, און אויב טרעפט זיך נישט קיין מליץ טוב וואָס זאָל זאָגן גוטס אויף אים, ווערט ער פאַר׳משפּט אַוועקצוגיין פון דער וועלט.

דעמאָלט ווען ער ליגט געבונדן מיט דער שטריק פון קעניג (דער באַשעפער), הויבט ער אויף זיינע אויגן און ער זעט ווי עס קומען צו אים צוויי מלאכים וועלכע שרייבן פאַר אים אַלעס וואָס ער האָט געטאָן אויף דער וועלט און אַלע רייד וואָס ער האָט

אַרויסגערעדט מיט'ן מויל און ער גיט-אָפּ דין וחשבון, און זיי שרייבן פאַר אים. דאָס שטייט אין פסוק "כי הנה בורא רוח ויוצר הרים ומגיד לאדם מה שיחו", דער באַשעפער זאָגט איבער פאַר'ן מענטש אַלעס וואָס ער האָט גערעדט, און דער מענטש איז מודה אויף דעם. פאַרוואָס איז ער מודה? ווייל דאָס וואָס ער האָט געטון גייט אַרויף און זאָגט עדות אויף אים, און זיינע אַלע מעשים שטייען אויבן עדות צו זאָגן אויף אים, און זיי גייען אַלע אַראָפּ און זענען פאַרשריבן פאַר אים, און זיי גייען נישט אַוועק פון אים ווי לאַנג מען משפט אים נישט.

אַלע זאַכן וואָס דער מענטש האָט געטון אויף די וועלט שטייען גרייט און ווערן נישט פאַרלוירן, און דעמאָלט ווען מען טראָגט אים צו זיין קבר נעמען זיך אַלע צוזאַמען און זיי גייען פאַר אים, און דריי אויסרופן ווערן אויסגערופן פאַר אים, איינס פון פאַר אים, איינס פון די רעכטע זייט, איינס פון זיין לינקע זייט, און זיי רופן אויס, דאָס איז דער יעניגער וואָס האָט ווידערגעשפעניגט אין זיין האַר, ער האָט ווידערגעשפעניגט אין דער תורה און אירע מצוות. קוקט אויף זיינע מעשים, קוקט אויף זיין רעדן וואָס ער האָט גערעדט, עס וואָלט בעסער געווען ווען ער וואָלט נישט געבוירן געוואָרן, און דאָס אַלעס זאָגן די מלאכים ביז מען קומט אָן צום בית הקברות. דעמאָלט טוען אַלע מתים זיך אויפרעגן און זאָגן: ווי איז צו אונז אַז דער מענטש ווערט באַגראָבן צווישן אונז, און אַלע זיינע מעשים און אַלע זיינע רייד קומען-מיט מיט אים צום קבר און זיי שטייען אויפ'ן גוף.

וויבאַלד דער מענטש ווערט צוגעדעקט אין זיין קבר קומט דער מלאך מיט'ן נאָמען דומה און ער ברענגט מיט זיך דריי בתי דינים וואָס זענען געשטעלט אויפ'ן קבר און זיי טוען משפט'ן דעם מענטש, ווי איז צו דעם מענטש צוליב זיינע שלעכטע מעשים וואָס ער האָט געטוהן.

דעמאָלט ווען ער איז אַרומגעכאַפּט מיט די שטריק פון דעם קעניג (דאָס הייסט, ווען ער איז קראַנק) און מען האָט אים גע׳משפּט צום טויט ווייל מען האָט נישט געטראָפן קיין מלאך וואָס זאָל אויף אים זאָגן גוטס, דעמאָלט גייט אַראָפּ דער וואָס איז געשטעלט פון דעם קעניג, (דאָס הייסט דער מלאך המות) און ער שטעלט זיך פאַר זיינע פיס, ער האָט אַ שאַרפע שווערד אין זיין האַנט. דער מענטש הויבט אויף זיינע אויגן און זעט ווי די ווענט פון זיין הויז זענען ווי אַ פלאַם (צוליב דעם מלאך המות), און דעמאָלט זעט ער דעם מלאך המות פאַר אים, ער איז פול מיט אויגן, זיינע קליידער זענען אַ פלאַמעדיגער פייער און ער שטייט פאַר׳ן מענטש. כאָטש אַנדערע מענטשן וואָס שטייען דאָרט זעען אים אינגאַנצן נישט נאָר ער אליין, איז עס אָבער אַזוי, ווייל מיר זעען אַז אַ סאַך מענטשן זעען אַ מלאך אויף די גאַס און זיי שטייען פאַר אים און אַנדערע מענטשן זעען אים נישט, וכו׳.

וויבאַלד ער זעט אים ווערט דערציטערט זיין גאַנצער גוף און גייסט, און זיין האַרץ רוט נישט, ווייל דאָס הארץ איז דער קעניג פון דעם גאַנצן קערפּער, און זיין רוח גייט אַרויס פון דעם גאַנצן קערפּער, אַזוי ווי אַ מענטש וואָס געזעגנט זיך מיט זיין חבר צו גיין אויף אַן אַנדער פּלאַץ, דעמאָלט זאָגט דער מענטש, וויי איז מיר אויף וואָס איך האָב געטוהן, און דעמאָלט העלפט אים שוין גאָרנישט, נאָר אויב ער האָט פון פריער תשובה געטוהן פאַר אים איז געקומען די יעצטיגע צייט.

דעמאָלטס ציטערט דער מענטש זייער שטאַרק, און ער וויל זיך באַהאַלטן, נאָר ער קען נישט, ווען ער זעט אַז ער קען זיך נישט באַהאַלטן, עפנט ער אויף זיינע אויגן און ער מוז קוקן אויפ׳ן מלאך המות, און ער קוקט אויף אים מיט אָפענע אויגן, און דעמאָלט גיט ער זיך איבער פאַר אים, און דעמאָלט איז די צייט פון דעם גרויסן משפּט וואָס אַ מענטש ווערט גע׳משפּט אויף די וועלט, וכו׳.

דער מענטש גייט אַדורך עטליכע בתי דינים ווען ער גייט אַוועק פון דער וועלט. דאָס ערשטע, דער דין וואָס מיר האָבן פריער דערמאָנט ווען דער גייסט גייט אַרויס פון דעם גוף.

- דאָס צווייטע, ווען מען ברענגט אויף זיינע מעשים און זיינע דיבורים און מען רופט עס אויס אין הימל.
- דאָס דריטע, ווען מען לייגט אים אַריין אין קבר.
- דאָס פערטע, ווען ער איז אין קבר.
- דאָס פינפטע, דער דין פון די ווערים וואָס עסן אים אויף.
- דאָס זעקסטע, דער דין פון גיהנום.
- דאָס זיבעטע, דאָס וואָס דער גייסט דרייט זיך אויף די וועלט, און ער טרעפט נישט קיין רו ווי לאַנג ער טוט רעכטפאַרטיגן די מעשים. דאָס זענען די זיבן צייטן וואָס גייען אַדורך אויף דעם מענטש.

וועגן דעם דאַרף דער מענטש, ווי לאַנג ער איז נאָך אויף דער וועלט, מורא האָבן פון זיין האַר, און זיך אומקוקן יעדן טאָג אויף זיינע מעשים, און ער זאָל תשובה טוהן אויף זיינע שלעכטע מעשים.

און ווען דוד המלך ע"ה האָט געזען מיט רוח הקודש די דינים וואָס גייט דורך אויפ'ן מענטש ווען ער גייט אַוועק פון דער וועלט, האָט ער געזאָגט דערויף "ברכי נפשי את ה'" – מיין זעל, טו בענטשן דעם באַשעפער ווי לאַנג דו ביזט אויף די וועלט, איידער דו גייסט אַוועק פון דער וועלט. "וכל קרבי את שם קדשו" = איר, מיינע גלידער, ווי לאַנג איר זענט נאָך באַהאָפטן מיט'ן גייסט (דאָס הייסט, ווי לאַנג איר לעבט נאָך) טוט בענטשן דעם הייליגן באַשעפער, איידער עס קומט די צייט וואָס איר וועט מער נישט קענען אים לויבן.

מדרש רות (ז"ח רות, דף ע"ט ע"א) הנעלם
(מובא בספר ראשית חכמה פי"ג)

זיבן אפטיילונגען זענען דא אין גיהנום וואָס מען שטראָפט אין זיי: די ערשטע אָפטיילונג ווערט אָנגערופן "גרוב". דאָס איז די העכסטע אָפטיילונג, דאָרט זענען פאַראַן עטליכע כתות פון מלאכי חבלה אַזוי ווי שלענג.

דריי מלאכים זענען געשטעלט אין גיהנום, און אַלע דריי זענען אונטער דעם מלאך דומה. די דריי זענען: משחית, אף, חימה = פאַרדאַרבער, צאָרן, גרימצאָרן, און אַלע איבריגע זענען געשטעלט אונטער זיי, און די אַלע מלאכים לויפן און קומען און זיי זענען דן דיני נפשות פון די רשעים, און די אַלע מלאכי חבלה שטורעמען אויף דעם גיהנום און זייער קול גייט ביז'ן הימל, און די רשעים אין גיהנום שרייען, וויי, וויי, און קיינער האָט נישט קיין רחמנות אויף זיי.

- די צווייטע אָפטיילונג הייסט שחת. דאָרט איז אַ גרינער פייער. דאָרט איז זייער טונקל. דאָרט איז נישט פאַראַן קיין רחמנות.
- די דריטע אָפטיילונג הייסט דומה.
- די פערטע הייסט טיט היון.
- די פיפטע הייסט שאול.
- די זעקסטע הייסט צלמות.
- די זיבעטע הייסט תחתית ארץ.

אין זוהר שטייט אַז עס איז דאָ אַ פלאַץ אין גיהנום וואָס ווערט אָנגערופן צואה-רותחת. דאָרט ווערן גע'משפט די וואָס האָבן געזינדיגט און געמאַכט זינדיגן אַנדערע און די וואָס זענען מוציא זרע לבטלה.

נאָך זענען פאַראַן זיבן היכלות וואָס ווערן אויסגערעכנט אין זוהר: דער ערשטער היכל הייסט בור, דער צווייטער דומה, דאָרט איז פאַראַן אַ ממונה מיט'ן נאָמען פתרו"ת, ער האָט אונטער זיך צענדליגער טויזענטער מלאכי חבלה, און ער איז געשטעלט איבערצורעדן מענטשן צו קוקן אויף ניאוף און זנות, און די אַלע מלאכים וואָס זענען מיט אים גייען פאַר די מענטשן אַז זיי זאָלן קוקן אויף די עבירה, און דער ממונה הייסט אויך סרסרי"ס וואָס דאָס מיינט צורעדן, און דער ממונה שטייט אויפ'ן קבר דעמאָלט ווען מען משפט דעם גוף און ער צוברעכט אים די אויגן, ווייל ער איז אים נאָכגעגאַנגען די אויגן, ווייל אַזוי איז די פירונג פון די קליפה צוצורעדן אונטן צו עבירות און אַרויפצוגיין אויבן אין הימל צו רעדן שלעכטס אויף דעם מענטש, און ער קומט צוריק אַראָפ און ער נעמט צו די נשמה פון דעם מענטש, און אַלע עונשים וואָס קומען דערנאָך איז ער דער וואָס נעמט נקמה פון דעם מענטש.

אינעווייניג פון דעם היכל זענען דאָ פיל שלענג און עגדיסן וועלכע בייסן די נשמה ווען זי קומט אַהין אַריין. אויף דעם היכל איז ממונה דער ממונה מיט'ן נאָמען גמגומ"א, ער איז רויט ווי אַ רויז, און ער איז געשטעלט צו רעדן שלעכטס אויפן מענטש.

ווען דאָס דאווענען פון דעם מענטש ווערט פאַרשטויסן פון דעם ערשטן היכל נעמט ער איבער די תפילה וואָס איז פאַרשטויסן און ער גייט מיט דעם ארויף ביז'ן זיבעטן היכל פון דער קליפה. דאָרט ברענגט ער אויף די עבירות פון דעם מענטש, און אונטער אים זענען געשטעלט אַ סאַך מלאכי חבלה וועלכע זענען געשטעלט צו נעמען די אַלע מיאוס'ע רייד וואָס דער מענטש האָט גערעדט מיט זיין מויל, און ווען דער מענטש זאָגט מיט זיין מויל דברי קדושה אַזוי ווי לערנען און דאַווענען, טוען זיי מטמא זיין די הייליגע דיבורים מיט די טמא'נע רייד וואָס ער האָט פריער אַרויסגערעדט מיט זיין מויל, דעמאָלט ווערט אָפגעשוואַכט דער כח הקדושה, דעמאָלט איז ווי פאַר אים און ווי פאַר זיין נפש.

ספר הישר לרבינו תם, שער י״ז

מיין הארץ, מיין הארץ, דו ווייסט דאָך אַז דו ביזט נישט געבוירן נאָר אויף צו שטאַרבן, פאַרוואָס געדענקסטו נישט דיין סוף?

דו דאַרפסט וויסן, אַז אַלע טעג וואָס דו לעבסט אויף די וועלט גייען אַדורך אַזוי ווי אַ שאָטן וואָס גייט פאַרביי, און אַזוי ווי אַ שטרוי וואָס ווערט אויסגעשאָקלט פון אַ הויפן תבואה, און אַזוי ווי דער וואָלקן וואָס גייט אַרויס פון קוימען. דיינע טעג לויפן שנעל אַדורך, און דיין לעבן איז קורץ. מיט יעדן טאָג וואָס גייט אַדורך פעלט אַ טייל פון דיין לעבן. יעדן טאָג ווערסטו נענטער צום קבר וואו אַהין דו וועסט פליען אָן פליגל. פאַרוואָס געדענקסטו נישט אַז דו קומסט פון ערד און פון דעם ביזטו באַשאַפן געוואָרן? אויף ווען פאַרלאָזטו זיך ווען דו טוסט ווידערשפּעניגן דעם באַשעפער? פאַרוואָס איילסטו זיך און דו נעמסט נישט צום האַרצן דעם ביטערן טאָג? דער טאָג וואָס דיין קלוגשאַפט וועט פאַרשטונקען ווערן און דיינע עצות וועלן פאַרלוירן ווערן. דער טאָג ווען דו וועסט מער נישט קענען רעדן, דער טאָג וואָס מען וועט דיך טראָגן, אויפ׳ן אַקסל וועט מען דיר שלעפן, אונטער דער ערד וועט מען דיך אַריינוואַרפן, און אויף אַלע דיינע מעשים וועט מען אָפּנעמען דין וחשבון, און ווי שטויב וועסטו צושטויסן ווערן. דיין פייער וועט נישט פאַרלאָשן ווערן.

עס איז דער טאָג ווען מען וועט דיר ווייזן אַ פּינקטליכע רעכענונג אויף דיינע מעשים. דער ספר איז אָפן, אַ ריכטיגע וואָגשאָל, און דער גיפטיגער טראָפּן איז אין האַנט פון באַשעפער. דאָרט וועסטו ציטערן, וואָס וועסטו ענטפערן אויף דיינע עבירות, דעמאָלטס וועסטו דאָך זען די פרוכט פון דיינע מעשים און דו וועסט באַקומען דיין באַלוינונג.

אויב דו וואָלסט געשטאָרבן ווי אַ בהמה און נישט געדאַרפט אָפּגעבן דין וחשבון, וואָלסטו זיך געדאַרפט פרייען מיט דיין שטאַרבן,

נאָר דער אמת איז אַז דו וועסט גיין אויף אַ פלאַץ וואָס איז ערגער ווי דאָס שטאַרבן, אַ פלאַץ פון טונקלקייט. דאָרט וועט פאַלן אויף דיר אַ שרעק און עס וועט דיך באַדעקן אַ שאַנד. דיין קלייד וועט זיין ווערים, אויף דיין קערפער וועט אַרויפגעגאָסן ווערן שוועבל. עס וועט פון דיר גאָרנישט בלייבן.

יענער טאָג איז דאָך שרעקלעך, אַ טאָג פון וואָס מען קען זיך נישט אויסלייזן, אַ ביטערער טאָג פון געוויין און טרויער, אַ טאָג פון ציטער און געשריי, אַ טאָג פון וויסטקייט, אַ טאָג וואָס דער באַשעפער וועט אויף אים צאָרענען, און עס וועט צעגאָסן ווערן ווי פייער זיין צאָרן, אַ טאָג ווען עס וועלן זיך פאַרמערן די ווייטאָגן. אין דעם טאָג וועט מען זיך בענקען נאָך די קינדער, אין דעם טאָג וועט מען פאַרלירן אַלע פאַרמעגנס. אין דעם טאָג וועט די נשמה אַרויסגיין און דער גוף וועט בלייבן פול מיט פאַרשעמונג. ער וועט ליגן ווי אַ שטומער שטיין.

מענטש! צו וועמען וועסטו דעמאָלט לויפן נאָך הילף, ווער וועט דיר דעמאָלט זיין אַ באַשיצער? דעמאָלט וועסטו דאָך זאָגן, וויי איז מיר, וואָס האָב איך געטון, פאַרוואָס האָב איך דעם באַשעפער׳ס ווערטער פאַרשעמט און נאָך די גלוסטונג פון מיין האַרץ בין איך נאָכגעגאַנגען. דו וועסט זאָגן, מיט וואָס קען איך מיך צודעקן, איך בין דאָך נאַקעט אָן מצוות.

וועגן דעם באַציר דיך, און שעם זיך מיט דיינע זינד, און גיב אָפּ אַ דאַנק פאַר׳ן באַשעפער ווי לאַנג דו לעבסט נאָך, איידער עס ווערן פאַרפינצטערט די שטערנס פון פאַר דיינע אויגן. טו תשובה איין טאָג פאַר דיין שטאַרבן, האַלט אָן אין מוסר רייד, און לאָז נישט נאָך, היט עס ווייל דאָס איז דיין לעבן.

תוכחת מוסר פון רבינו בחיי החסיד (בסוף ספר חובת הלבבות)

מיין זעל, וועק דיר אויף פון דיין שלאָף און טראכט אַריין פון וואו ביזטו געקומען און וואוהין וועסטו גיין, מיין זעל, פון דיין שלאָף וועק זיך אויף און פאַר דיין באַשעפער זינג אַ ליד, און פון אים זאָלסטו זיך פאָרכטן אין יעדן פלאַץ וואו דו וואוינסט.

מיין זעל, דו זאָלסט זיך נישט פירן ווי אַן אייזל וואָס האָט נישט קיין שכל, ווי אַ שיכור וועלכער שלאָפט, ווי אַ פאַרוואונדערטער מענטש, וואָרים פול מיט שכל ביסטו באַשאַפן געוואָרן, און פון קוואַל פון קלוגשאַפט ביסטו גענומען געוואָרן, און פון אַ הייליגן פלאַץ ביסטו געברענגט געוואָרן, און פון אַ שטאָט פון שטארקע ביסטו אויף דער וועלט געברענגט געוואָרן, פון באַשעפער אין הימל.

מיין זעל, טו דיך אָנקליידן מיט שכל, און גאַרטל דיך אָן מיט פאַרשטאַנד, און ראַטעווע דיין זעל פון די נאַרישקייטן וואָס דיין קערפער וויל דיר איינרעדן, און דיין הארץ זאָל דיר נישט איינרעדן נאָכצוגיין די זיסקייט פון זיינע גלוסטונגען, און ער זאָל דיך נישט אָנרעדן צו זיינע תאוות, וואָס זענען פאַרמיאוס׳ט און זיי צעגייען ווי וואַסער, און דו דאַרפסט געדענקען אַז די אַלע תאוות, העלפן גאָרנישט דעם מענטש אין אָנהויב, נאָר זיי ברענגען פאַרשעמונג פאַר׳ן מענטש צום סוף.

מיין זעל, שפּאַציר אין די גאַסן פון דיין פאַרשטאַנד, דריי זיך אַרום אין די צימערן פון דיין קלוגשאַפט, און טראַכט אַריין איבער דעם געבוי פון דיין קערפער וועלכער איז באַשאַפן געוואָרן פון ערד, ווייל ער איז דאָך נישט מער ווי אַ פאַר׳מיאוס׳טער גוף, זיין אויספאָרמירונג איז פון אַ פאַרשטונקענע טראָפּ. פאַר זיין געבוירן ווערן ליגט ער איז אַ שמוציגן פלאַץ, ער ווערט געבוירן מיט

שוועריקייטן, צו זען אויף די וועלט פלאָג און נאַרישקייטן. אַ גאַנצן טאָג גלוסט ער גלוסטונגען, און ער אַנטלויפט פון מוסר און פון מצוות, פון טונקלקייט קומט ער און צו טונקלקייט וועט ער גיין. ביים לעבן איז ער ערד און ביים שטאַרבן אַש. ביים לעבן דרייען זיך אַרום אים די ווערים, און ביי זיין שטאַרבן ווען אים באַדעקן ווערים מיט שטיקער ערד.

וועגן דעם, מיין זעל, געוועלטיג דו אויפ׳ן קערפּער, און גיי נישט נאָך די גלוסטונגען פון דיין האַרץ. דו זאָלסט זיך נישט לאָזן געשטרויכלט ווערן מיט זיינע עצות, דו זאָלסט פאַרמיאוס׳ן זיינע פעלשערייען.

מיין זעל, קוק זיך אום אויפ׳ן וועג וואָס דו גייסט, ווייל יעדער איינער איז באַשאַפן פון ערד, און צו ערד וועט ער גיין, און צו יעדע באַשעפעניש איז פאַראַן אַן ענדע, צוריקצוקערן זיך צו די ערד פון וואו זי איז גענומען געוואָרן.

דאָס לעבן און דער טויט זענען ברידער, זיי זיצן אינאיינעם און זיי זענען צוגעקלעבט. זיי זענען ווי צוויי עקן פון אַ שאָקלדיגע בריק, וואו אַלע וועלט באַשעפענישן מוזן אַריבערגיין. ביים געבוירן ווערן גייט מען אויף דעם אַרויף און ביים שטאַרבן גייט מען פון דעם אַראָפּ. ביים לעבן בויט מען און ביים שטאַרבן ווערט דאָס צעוואָרפן. ביים לעבן זייט מען אָן און ביים שטאַרבן שניידט מען דאָס אָפּ.

און דו זאָלסט וויסן און געדענקען אַז אויך אויף דיר וועט דאָס זעלבע אַריבערגיין, ווען דו וועסט פון דיין האָטעל צימער אַרויסגיין, ווען עס וועט דיר טרעפן די שלעכטע צייט און דו וועסט דיך צוריקקערן צו די וועלט פון וואו דו ביסט געקומען.

יענעם טאָג וועסטו זיך אפּרעכענען מיט דיינע מעשים, דו וועסט באַקומען דיין באַלוינונג אַנטקעגן דיין ווערק וואָס דו האָסט

זיך געפלאָגט אויף דער וועלט, סיי צום גוטן און סיי צום שלעכטן (ח״ו).

וועגן דעם בעט איך דיך, הער מיך אויס און קוק דיך אום, און לייג צו דיין אויער. גרייט דיר צו פיל שפייז ווי לאַנג דו לעבסט און דו קענסט עס נאָך טוהן, ווייל דער וועג צו גיין איז זייער ווייט, און דו זאָלסט נישט זאָגן ״מאָרגן וועל איך נעמען שפייז״, ווייל דער טאָג גייט אַדורך, און דו קענסט נישט וויסן וואָס דער מאָרגן וועט ברענגען. און דו זאָלסט וויסן אַז דער נעכטן וועט מער קיינמאָל זיך נישט צוריקקערן, און אַלעס וואָס דו האָסט אין דעם געטוהן ווערט געוואויגן און געציילט און עס איז חשוב, און דו זאָלסט נישט זאָגן ״מאָרגן וועל איך טון״, ווייל דער טאָג פון שטאַרבן איז פאַרהוילן פון יעדן מענטשן.

אייל זיך צו צו טוהן יעדן טאָג וואָס דו דאַרפסט טוהן, ווייל דער טויט קען צו יעדע צייט שיקן זיינע פיילן, דו זאָלסט זיך נישט פאַרזוימען פון צו טוהן יעדן טאָג וואָס דו דאַרפסט, ווייל ווי אַ פויגל וואָס וואַנדערט אַוועק פון איר נעסט, אַזוי קען דער מענטש אַוועקוואַנדערן פון זיין פלאַץ.

און דו זאָלסט נישט טראַכטן אַז נאָך דעם ווי דו וועסט אַרויסגיין פון דיין גוף וועסטו תשובה טוהן, ווייל דעמאָלט וועט מען שוין נישט קענען טוהן נישט גוטס און נישט שלעכטס, און דעמאָלט וועט שוין נישט העלפן דאָס תשובה טוהן, ווייל יענע וועלט איז אָנגעגרייט נאָר אויף אָפּצוגעבן דין וחשבון, און יעדן איינעמס ספר, וואָס איז מיט זיין אונטערשריפט אונטערגעשריבן, איז דאָרט באַהאַלטן, און עס איז אָנגעגרייט צו באַצאָלן אַ גוטע באַלוינונג פאַר די ערליכע אידן וועלכע טוען דעם ווילן פון באַשעפער, און צו באַשטראָפן די וואָס פאַרגעסן פון באַשעפער, די וועלכע זאָגן פאַר׳ן באַשעפער ״גיי אַוועק פון אונז, מיר ווילן נישט וויסן פון דיין נאָמען, וואָס וועט אונז העלפן אַז מיר

ווען דינען דעם באַשעפער און וואָס וועט אונז העלפן אַז מיר וועלן אים בעטן".

מיין זעל, אויב דו האָסט זיך געקלוגט, האָסטו דאָס געטוהן פאַר דיינעט וועגן, און אויב דו האָסט אָפּגעלאַכט וועט דיין עבירה זיין דיינע. הער אויס מוסר-רייד און האַנדל מיט חכמה. דו זאָלסט שטענדיג געדענקען די רייד פון קהלת פון שלמה המלך בן דוד: "סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם, כי את כל מעשה האלקים יביא במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע" — "דער ענדציל איז, אַלעס וואָס דו טוסט ווערט געהערט, דעם באַשעפער זאָלסטו פאָרכטן, זיינע מצוות זאָלסטו אָפּהיטן, ווייל צוליב דעם איז באַשאַפן געוואָרן דער גאַנצער מענטש, ווייל אַלע מעשים פון דעם מענטש וועט דער אויבערשטער ברענגען צום משפּט אויף יעדע פאַרבאָרגענע זאַך, סיי אַ גוטע זאַך און סיי אַ שלעכטע זאַך".

און דו זאָלסט נישט פאַרגעסן אַז מיט די אייגענע האַנטשריפט טוט מען אונטערשרייבן די אייגענע מעשים, און דו זאָלסט געדענקען, עס איז נישט פאַראַן די סאָרט פינצטערניש וואו עס זאָלן זיך דאָרט קענען באַהאַלטן די וואָס טוען שלעכטס.

זוך נאָך דיין באַשעפער וואָס האָט דיך באַשאַפן מיט דיין גאַנצן כח. זוך נאָך גערעכטיקייט, זוך נאָך דאָס קליינהאַלטן זיך. מעגליך אַז דורך דעם וועסטו דיך באַשיצן אין דעם טאָג ווען דער באַשעפער וועט צערענען. דעמאָלט וועסטו שיינען ווי די שיין פון די זון און ווי די לויטערקייט פון הימל.

און יעצט, שטיי אויף און בעט דיין באַשעפער, און זינג פאַר אים, לויב אים ווייל עס איז גוט אים צו לויבן, עס איז גוט פאַר אים צו זינגען.